

Νεότερες προσεγγίσεις και αναλυτικά πλαίσια για την οικογένεια (20^{ος} αιώνας)

ΔΙΑΛΕΞΗ 4

Λάουρα Αλιπράντη

Η οικογένεια είναι ο πιο σημαντικός φορέας κοινωνικών αξιών

- Η οικογένεια είναι ο πρώτος και ο πιο σημαντικός φορέας κοινωνικών αξιών, το μέρος όπου τα παιδιά διδάσκονται να συμπεριφέρονται και κοινωνικοποιούνται σύμφωνα με τις κρατούσες πολιτισμικές αξίες και κοινωνικές αντιλήψεις.
- Η οικογένεια είναι μια μικρογραφία της κοινωνίας και το μέρος όπου τα μέλη καλύπτουν τις ανάγκες τους για τροφή, στέγη, ένδυση, προστασία, αγάπη, και φροντίδα.
- Η οικογένεια είναι ο πρωτογενής θεσμός κοινωνικοποίησης των μελών της, εκεί όπου τα άτομα κατέχουν ή μαθαίνουν συγκεκριμένους ρόλους, αξίες και συμπεριφορές.

Κοινωνιολογικές Θεωρίες της οικογένειας

- Οι «μεγάλες» κοινωνιολογικές θεωρίες της οικογένειας και ιδιαίτερα του Engels και του Durkheim κυριάρχησαν μέχρι τη δεκαετία του 40 .
- Μετά την περίοδο αυτή οι Κοινωνιολόγοι της Οικογένειας έστρεψαν το ενδιαφέρον τους προς την αμερικανική Κοινωνιολογία και την κοινωνική ανθρωπολογία, στην προσπάθεια διατύπωσης νέων θεωριών και μεθοδολογιών.
- Η θεωρία που επηρέασε σε μεγαλύτερο βαθμό τις απόψεις για τη δομή και τη λειτουργία της μέσης αστικής οικογένειας μεταπολεμικά, είναι η **δομολειτουργική θεωρία**, αυτή του Αμερικανού Talkott Parsons.

Τι είναι Λειτουργισμός?

- Λειτουργισμός είναι αναλυτική προσέγγιση που αντιμετωπίζει την κοινωνία ως σύστημα διάφορων αλληλοεξαρτώμενων μερών, όπως είναι οι δρώντες θεσμοί και το κράτος.
- Αυτά τα μέρη επιτελούν συγκεκριμένες κοινωνικές λειτουργίες και δρουν συνδυαστικά τείνοντας προς τη σταθερότητα.
- Για παράδειγμα, ο λειτουργιστής θεωρεί τον **έμφυλο καταμερισμό της εργασίας** ως αναγκαία εξειδίκευση με τον πατέρα να δουλεύει εκτός οικίας υποστηρίζοντας έτσι την οικονομία και τη μητέρα να αφιερώνεται στο νοικοκυριό και την ανατροφή των παιδιών.

- Το δομο-λειτουργικό πλαίσιο ανάλυσης της οικογένειας χρησιμοποιείται ως επί το πλείστον στην προσέγγιση της οικογένειας από τους T. Parsons, R. Merton, στις ΗΠΑ, Al. Girard, Cl. Levi-Strauss στη Γαλλία.

Η Λειτουργική προσέγγιση της οικογένειας

- Η θέση που διατυπώνεται για την οικογένεια, είναι αυτή που στην ακαδημαϊκή κοινότητα ονομάζεται **Λειτουργική προσέγγιση**.
- Σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή, τα άτομα δεν είναι μόνο βιολογικές υπάρξεις, αλλά και κοινωνικές.
- Και από κοινωνική άποψη, το άτομο με το να είναι μέλος της οικογένειας έχει καθήκον να συμβάλλει στην ομαλή λειτουργία της κοινωνίας.

TALCOTT PARSONS

- Ο **Parsons** όπως και ο **Durkheim** μελετά τη μετάβαση από την παραδοσιακή στη μοντέρνα οικογένεια.
- Έχοντας ως παράδειγμα τη μέση αμερικανική οικογένεια, αποκαλεί τη μοντέρνα οικογένεια, **οικογένεια-πυρήνα (nuclear family)**.
- Η οικογένεια αυτή αποτελείται από μητέρα, πατέρα και τα ανήλικα παιδιά τους.
- Το πρώτο χαρακτηριστικό γνώρισμα αυτής της οικογένειας είναι η απομόνωση της (**isolation**) και οι διαφοροποιημένες σχέσεις με τους συγγενείς.

- Οι σχέσεις με την οικογένεια προσανατολισμού (καταγωγής) δεν σημαίνει ότι διακόπτονται με την δημιουργία νέας οικογένειας, αλλά αραιώνουν ως αποτέλεσμα των αποστάσεων.
- Στοιχείο της απομόνωσης είναι η **ξεχωριστή κατοικία** του ζευγαριού με τα παιδιά τους.
- Η απόσταση με τους συγγενείς σημαίνει ότι το νέο ζευγάρι προσπαθεί να δομήσει το νοικοκυριό του στηριζόμενο στις δικές του δυνάμεις, οικονομικά ανεξάρτητο από εκείνο των συγγενών του και δεν προσβλέπει σε κάποια κληρονομιά, όπως παλαιότερα.

- Ακόμη και αν υπάρχει κάποια περιουσία, αυτή θα μοιραστεί εξίσου σε όλα τα παιδιά ανεξάρτητα του φύλου και της ηλικίας τους.
- Αυτό σημαίνει ότι δεν συνδέει κάποια παιδιά περισσότερο απ' ό τι τα υπόλοιπα με την οικογένεια καταγωγής.
- Στο χώρο της εργασίας , αντίθετα η θέση του καθενός είναι κάτι που κατακτάται.

TALCOTT PARSONS

- Ο Parson συμφωνεί με τις θέσεις που διατυπώνονται στην εποχή του αναφορικά με τη συρρίκνωση της οικογένειας και την απώλεια των βασικών λειτουργιών της (εκπαιδευτικοί, πρόνοιας κλπ)
- Η πορεία αυτή δεν σήμαινε απώλεια της σημασίας της οικογένειας ως θεσμού γιατί αυτή εξακολουθεί να επιτελεί σημαντικό έργο όπως της διαπαιδαγώγησης των παιδιών, την κοινωνικοποίηση και τη συναισθηματική κάλυψη των μελών της.
- Ο Parson υποστηρίζει ότι η ανθρώπινη προσωπικότητα δεν γεννιέται, αλλά δομείται μέσω της διαδικασίας κοινωνικοποίησης στην οικογένεια .
- Οι οικογένειες, υποστηρίζει ότι είναι «εργαστήρια» που παράγουν ανθρώπινες προσωπικότητες αλλά και μηχανισμοί σταθεροποίησης της προσωπικότητας του ενήλικου, στοιχείο σημαντικό για τη λειτουργία της κοινωνίας.

Βασικές λειτουργίες: κοινωνικοποίηση και τη σταθερότητα της προσωπικότητας των ενήλικων

- Η οικογένεια δεν είναι πλέον , όπως επισημαίνει, μια οικονομική μονάδα, ούτε είναι πλέον μια υπολογίσιμη δύναμη στο πολιτικό σύστημα.
- Δεν είναι επίσης ένα σημαντικό στοιχείο για την κοινωνική συνοχή.
- Τα μέλη της συμμετέχουν σε όλες αυτές τις κοινωνικές λειτουργίες, αλλά το κάνουν σαν άτομα και όχι σαν μέλη κάποιας οικογένειας.
- Η οικογένεια διατηρεί αναλλοίωτες στη νέα της μορφή δυο βασικές λειτουργίες: **την κοινωνικοποίηση και τη σταθερότητα της προσωπικότητας των ενήλικων.**
- Για τον Parson ένας καλός γάμος είναι αυτός που υπάρχουν παιδιά και επιτελούνται οι δυο βασικές λειτουργίες (η κοινωνικοποίηση και η σταθερότητα της προσωπικότητας των ενήλικων).

Κοινωνικοποίηση - σταθεροποίηση της προσωπικότητας

- Τα παιδιά μπορούν να κοινωνικοποιηθούν σωστά όταν αυτοί που είναι υπεύθυνοι για το μέγιστο τους, δηλαδή οι γονείς είναι επίσης ενταγμένοι σε ένα πολιτισμικό σύστημα με τα στοιχεία του οποίου θα κοινωνικοποιηθούν τα παιδιά (αξίες, κανόνες, πρότυπα συμπεριφοράς).
- Η δεύτερη βασική λειτουργία της οικογένειας είναι η σταθεροποίηση της προσωπικότητας του ενήλικου, που επικεντρώνεται στη συζυγική σχέση.

- Στην οικογένεια- πυρήνα το ζευγάρι μένει **χωρίς «τη δομική υποστήριξη» των συγγενών.**
- Οι σύζυγοι στηρίζονται ο ένας τον άλλον, αφού έχουν εξασθενήσει οι σχέσεις με τις οικογένειες προσανατολισμού και **ο σύζυγος είναι το πρόσωπο αναφοράς.**
- Συχνά δημιουργούνται βέβαια εντάσεις, αλλά η **γονεϊκότητα είναι ιδιαίτερα σημαντική** για τη σταθεροποίηση της προσωπικότητας των γονιών , γιατί φέρνει τη μια γενιά κοντά στην άλλη.
- Η γονεϊκότητα βοηθάει τους γονείς να εκφράσουν τα «παιδικά στοιχεία» της προσωπικότητας τους και αυτό μπορούν να το πετύχουν μόνον αν βρίσκονται σε συνεννόηση.

Συζυγική οικογένεια: συμπληρωματικοί ρόλοι

- Η σταθερότητα της συζυγικής οικογένειας επιτυγχάνεται με την ισότιμη μεν, αλλά διαφοροποιημένη δομή των ρόλων που αναλαμβάνουν οι δυο σύζυγοι:
  - Ο πατέρας είναι υπεύθυνος για την **οικονομική εξασφάλιση του νοικοκυριού (instrumental role)** και
  - η μητέρα είναι υπεύθυνη για τη **ψυχο-συναισθηματική υποστήριξη (expressive role)**.
- Η συζυγική οικογένεια **λειτουργεί λοιπόν με τη παραδοχή των συμπληρωματικών ρόλων.**
- Οι εργαζόμενες γυναίκες είναι μάλλον η εξαίρεση, η εργασία τους είναι ποιοτικά εντελώς διαφορετική από αυτή των ανδρών, δηλαδή δεν ανταγωνίζεται εκείνη του άνδρα.

- Ο οικονομικός ρόλος του πατέρα προσδιορίζει και τη θέση που έχει η οικογένεια στην κοινωνία και της εξασφαλίζει έναν συγκεκριμένο τρόπο ζωής, μια κοινωνική θέση (**το λεγόμενο social status**).
- Βέβαια φορέας αυτού του σημαντικού ρόλου είναι για τον Parson **μόνον ο άνδρας**.

Η παρσονική οικογένεια :1960-1970

- Η **δομολειτουργική θεωρία** υποστηρίζει τη σταθερότητα της οικογένειας.
- Υποστηρίζει ότι η φυσική τάση της οικογενειακής δομής είναι να αναπτύσσει μηχανισμούς σταθεροποίησης .
- Η παρσονική οικογένεια αναδείχθηκε ως **συνώνυμη της διγονεϊκής/ συζυγικής οικογένειας**.
- Το μοντέλο αυτό αναδείχθηκε ως το ιδανικό πρότυπο και η πιο σταθερή οικογένεια.

Αποδόμηση της παρσονικής οικογένειας

- Η παρσονική οικογένεια με τις οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές που συντελούνται μετά τη δεκαετία του 80, σταδιακά αποδομείται με την επικράτηση των οικογενειών «**διπλής σταδιοδρομίας**» και άλλων εναλλακτικών μορφών οικογένειας.

Το Β' Μισό του 20^{ου} αιώνα

- Το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα η **Κοινωνιολογία της Οικογένειας** επιβάλλεται ως διακριτός κλάδος της Κοινωνιολογίας.
- Η **Κοινωνιολογία της Οικογένειας** χαρακτηρίζεται από:
  - μια προσπάθεια σύνθεσης της θεωρητικής εμπέδωσης
  - τη σημασία παρέμβασης για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που εμφανίζει η οικογένεια, δηλαδή τη σημασία της οικογενειακής πολιτικής.
  - Την περίοδο αυτή κυριαρχούν οι Αμερικανοί μελετητές και ερευνητές.

Το ζήτημα της ανεπάρκειας των θεωριών

- Το πρόβλημα της ανεπάρκειας των θεωριών είναι φανερό από την πληθώρα των θεωρητικών προσεγγίσεων και πλαισίων και την «εξειδίκευση» κάθε προσέγγισης σε ένα ή περισσότερα φαινόμενα.
- Αυτή η θεωρητική πολυδιάσπαση έχει οδηγήσει σε θεωρητικό πλουραλισμό- αδιανόητη παλαιότερα- ο οποίος επιτρέπει την ανανέωση των θεωρητικών αναζητήσεων.
- Η αναφορά σε θεωρίες έχει πλέον εξελιχθεί σε αναφορά σε θεωρητικά πλαίσια -δηλαδή σε σύνολο προτάσεων και υποθέσεων τόσο γενικών που μπορούν να προσαρμοστούν στις ανάγκες, περιγραφής, κατανόησης, αξιολόγησης ποικίλων φαινομένων που διαφοροποιούνται και παραλλάζουν στον κοινωνικό χώρο και χρόνο.

Δεκαετία του 1990

- Εκτός από τη μελέτη των ζητημάτων που δημιουργούνται στο πλαίσιο της οικογενειακής καθημερινότητας τρία είναι τα κεντρικά θέματα :
- Α. Η ανεπάρκεια των θεωριών
- Β. Η σημασία της ρευστότητας στη βιωσιμότητα της οικογένειας.
- Γ. Η αντιμετώπιση της οικογένειας (δηλαδή η οικογενειακή πολιτική) με δεδομένες τη ρευστότητα που επικρατεί.

Θεωρητικά πλαίσια

- Θα αναφερθούμε στη συνέχεια σε πέντε θεωρητικά πλαίσια που συνέβαλαν στην κατανόηση της διαμόρφωσης της δυναμικής της οικογενειακής πραγματικότητας:
  - **Το πλαίσιο της κοινωνικής ανταλλαγής**
  - **Το πλαίσιο της συμβολικής διαντίδρασης**
  - **Το πλαίσιο της σύγκρουσης**
  - **Το δομολειτουργικό πλαίσιο**
  - **Το φεμινιστικό πλαίσιο**

1. Το πλαίσιο της κοινωνικής ανταλλαγής

- **Το πλαίσιο της κοινωνικής ανταλλαγής** βασίζεται στην αρχή ότι το άτομο λειτουργεί ορθολογικά και ότι επομένως επιλέγει δραστηριότητες και λύσεις που επιφέρουν το μεγαλύτερο δυνατόν όφελος- η τουλάχιστον που θα έχουν το μικρότερο δυνατόν κόστος.
- Καθοριστική η συμβολή του NYE για την προσαρμογή της θεωρίας της ανταλλαγής στη μελέτη της οικογένειας.
- Ιδιαίτερο χρήσιμο το πλαίσιο αυτό είναι στη μελέτη του διαζυγίου, όπου προφανώς η ισορροπία μεταξύ κόστους και οφέλους έχει διαταραχθεί και δεν ικανοποιεί τον έναν ή και τους δυο συζύγους.

Το πλαίσιο της συμβολικής διαντίδρασης

- Το πλαίσιο της συμβολικής διαντίδρασης (*symbolic interaction*) που έχει ως επίκεντρο την κατανόηση της διαμόρφωσης της αντίληψης και της έκφρασης του νοήματος έτσι όπως αυτό προσδιορίζει συμπεριφορές και σχέσεις αλλά και προσδιορίζεται μέσω αυτών.
- Το πλαίσιο αυτό έχει βοηθήσει στην κατανόηση των πολλαπλών πιέσεων τις οποίες βιώνει η εργαζόμενη μητέρα λόγω των πολλαπλών της ρόλων- γιατί μπορεί να μην συμπίπτουν οι προσδοκίες που έχει η ίδια και το περιβάλλον της από τους πολλαπλούς της ρόλους γιατί οι ρόλοι είναι ασαφείς και μπορεί να δημιουργούν εξαιρετικές πιέσεις.

Η συμβολική διαντίδραση

- Όσον αφορά την οικογένεια (χώρος έντονης διαντίδρασης και σχέσεων προσώπων και ρόλων) η συμβολική διαντίδραση οφείλει πολλά στον BURR (1979) και στην ομάδα του.
- Η διαντίδραση μπορεί να χαρακτηριστεί από έντονες συγκρούσεις καθώς οι σχέσεις μεταξύ προσώπων και ρόλων είναι δυνατόν να μην γίνονται αντιληπτές κατά τον ίδιο τρόπο από όλους (να μην υπάρχει σύμπτωση συμβολικού νοήματος) και βέβαια έτσι όπως γίνονται αντιληπτές να μην είναι εξίσου ικανοποιητικές για όλους.

Το πλαίσιο της σύγκρουσης

- Το πλαίσιο της σύγκρουσης (conflict), κεντρικές έννοιες στο οποίο είναι σχετικά με την οικογένεια είναι αυτές των μέσων (resources) και της δύναμης (power)- και της διαμάχης ως προς τη χρήση τους .
- Κυρίαρχη στο πλαίσιο αυτό είναι η συμβολή του Μαρξ που επέμεινε στη σημασία της αντικατάστασης της αρχής «**στον καθένα ανάλογα με την εργασία του**» από την αρχή «**στον καθένα ανάλογα με τις ανάγκες του**» αλλά και αυτή του Engels για τον οποίο οι συγκρούσεις στην οικογένεια αντικατοπτρίζουν τις ευρύτερες ταξικές συγκρούσεις».
- Η θέση του Engels οδήγησε στο καίριο ερώτημα: «Οι συγκρούσεις στο γάμο και την οικογένεια αντικατοπτρίζουν απλώς την μακροκοινωνική διαδικασία ή η σύγκρουση στην οικογένεια είναι άλλου είδους;».

Το πλαίσιο της σύγκρουσης

- Κύριοι εκφραστές της θεωρητικής αυτής προσέγγισης στο χώρο της οικογένειας είναι από τη δεκαετία του 1970 οι Skanzoni (1972) και ο Sprey (1979).
- Πολλά παραδείγματα χρησιμοποίησης της θεωρίας αυτής σε σχετικές με την οικογένεια εμπειρικές έρευνες **αφορούν κυρίως το ζήτημα της βίας στην οικογένεια, της κακοποίησης των γυναικών από το σύζυγο.**
- Το θεωρητικό πλαίσιο της σύγκρουσης πλησιάζει περισσότερο σ' αυτό που θα αποκαλούσαμε **«μεγάλη θεωρία».**
- Έτσι κάποιοι μελετητές θεωρούν ότι η διαντίδραση στο πλαίσιο της οικογένειας αποτελεί την έκφραση της όλης κοινωνικής διαδικασίας και κάποιοι άλλοι πιστεύουν ότι η σύγκρουση είναι στο πλαίσιο αυτό, μοναδική γιατί τα μέλη συνδέονται και με συναισθηματικές σχέσεις.

- Το θεωρητικό πλαίσιο της σύγκρισης ξεχωρίζει στο πλαίσιο των θεωριών για την οικογένεια καθώς ενσωματώνει τον χρόνο και την ιστορία σε μια κοινή διαδικασία (τη διαλεκτική).
- Ως μέρος μιας ιστορικής διαδικασίας, η θεωρία της σύγκρισης συνδέει τη μελέτη των σύγχρονων οικογενειών με τις οικογένειες του παρελθόντος.

Το δομολειτουργικό πλαίσιο

- Το **δομολειτουργικό πλαίσιο (structural functionalism)** έχει ως αρχή το γεγονός ότι η δομή της κοινωνικής πραγματικότητας γενικά και της οικογένειας ειδικότερα, ανταποκρίνεται σε λειτουργίες που αυτή επιτελούσε και επιτελεί και επομένως είναι ακατανόητη χωρίς αναφορά στις λειτουργίες αυτές.
- Το πλαίσιο στηρίζεται στη θεωρία του Parson κατά τα μέσα της δεκαετίας του 50.
- **Ενδεικτική της σημασίας του πλαισίου αυτού είναι η διαμάχη κατά πόσον ξεπεράστηκε από μεταγενέστερες θεωρητικές αναζητήσεις.**

- Κάποιοι μελετητές υποστηρίζουν ότι έχει κυριαρχήσει ένας θεωρητικός πλουραλισμός που συνδέεται με την ποικιλία των οικογενειακών καταστάσεων αλλά και προσεγγίσεων γεγονός που μείωσε σημαντικά την επιρροή της θεωρίας αυτής.
- Κάποιοι άλλοι υποστηρίζουν πως ο δομολειτουργισμός και το πρότυπο οικογένειας που πρόβαλε ενυπάρχουν συνειδητά ή ασυνείδητα σε πολλές προσεγγίσεις των ποικίλων οικογενειακών φαινομένων .

Το φεμινιστικό πλαίσιο

- Το φεμινιστικό πλαίσιο διαμορφώθηκε κάτω από την επίδραση της φεμινιστικής σκέψης και θεωρίας αλλά και της φεμινιστικής προσέγγισης της οικογένειας.
- Η οικογένεια είναι ένα σύνολο ιδεολογίας και κανονισμών που προσφέρεται στην ανάλυση διακρίσεων και ανισοτήτων οι οποίες βασίζονται στο «φύλο».
- Βασική παραδοχή του πλαισίου αυτού σε σχέση με την οικογένεια είναι ότι αυτή «δεν προσδιορίζεται από ποιοι την αποτελούν ούτε από το γεγονός της συγκατοίκησης αλλά από μια κυρίαρχη ιδεολογία που θεωρεί ότι μια συγκεκριμένη κατανομή εργασίας ή ένα είδος συμβίωσης αποτελούν την κανονικότητα».

Το φεμινιστικό πλαίσιο

- Υποστηρίζεται ότι η οικογένεια είναι η κεντρική πηγή της καταπίεσης των γυναικών από τους άνδρες, ανεξαρτήτως του είδους της κοινωνίας (αγροτική, καπιταλιστική), καθώς οι άνδρες ως τάξη ή ως φύλο είναι αυτοί που πάντοτε επωφελούνται περισσότερο από τους συζυγικούς διακανονισμούς.
- Σύμφωνα με το φεμινιστικό πλαίσιο, η θέση των γυναικών στην οικογένεια ως συζύγων, μητέρων ή νοικοκυρών, πάντοτε τις κρατά σε μια θέση εξάρτησης.

Το φεμινιστικό πλαίσιο

- Στο πλαίσιο αυτό εντάσσονται και οι αντιλήψεις ότι στο πλαίσιο της οικογενειακής ζωής, κάποιες εργασίες είναι «γυναικείες» και κάποιες άλλες «ανδρικές».
- Η μελέτη της κατανομής των οικιακών εργασιών και των εργασιών φροντίδας που συνδέονται με την ανατροφή και τη φροντίδα των παιδιών ανάμεσα στους δυο συζύγους/συντρόφους είναι σήμερα από τους κύριους χώρους εφαρμογής του φεμινιστικού πλαισίου.
- Το φεμινιστικό πλαίσιο έχει ως κύριο πεδίο εφαρμογής την κριτική προσέγγιση της οικογενειακής ζωής αλλά και της πολιτικής ως προς τη συμφιλίωση οικογένειας και εργασίας.

- Γενικά για τον σημερινό επιστήμονα η παραδοχή της θεωρητικής ανεπάρκειας για την κατανόηση του θεσμού της οικογένειας εξαιτίας της ρευστότητας που χαρακτηρίζει τα οικογενειακά φαινόμενα, το ευμετάβλητο των φαινομένων αλλά και την προοδευτική ενίσχυση της τάσης κατακερματισμού της σε εξατομικευμένες καταστάσεις και δυναμικές, αποκλείουν μια εύκολη θεωρητική προσέγγιση και κατανόηση των συγχρόνων οικογενειακών φαινομένων.

Στη διάρκεια αυτού του αιώνα, η οικογένεια μετεξελιίσσεται και γίνεται ολοένα και περισσότερο:

- **1^{ον}** το **πεδίο και ο χώρος όπου τα άτομα προσπαθούν να προασπίσουν την ατομικότητά τους** και συγχρόνως
- **2^{ον}** ένα **δευτερογενές «όργανο του κράτους»** που ελέγχει, υποστηρίζει, ρυθμίζει τις σχέσεις μεταξύ των μελών της οικογένειας.

Η ανάπτυξη της μετανεωτερικότητας

- Όλα τα στοιχεία του γάμου και της οικογένειας που τις δεκαετίες 50-60-70 θεωρούνταν φυσικά και καθολικά, σταδιακά αμφισβητούνται.
- Ο έμφυλος καταμερισμός στο πλαίσιο της οικογενειακής ομάδας σταδιακά μεταβάλλεται, πράγμα που συμβάλλει στις αλλαγές στη δομή και στη μορφή της οικογένειας και στην επικράτηση εναλλακτικών προς τη συμβατική οικογενειακών μορφών οργάνωσης του ιδιωτικού βίου και τα οποία επικρατούν σε μεγάλο βαθμό.